

**กระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรม
แห่งประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาชุมชนตำบล กันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**
**The community learning processes on the culture arts to enhance status as the
culture arts of ASEAN Community; Case study of Kantharawichai community,
Kantharawichai district, Mahasarakham province.**

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร¹ และ สันญา เคนาภูมิ²

Saovalak Kosolkittiamporn¹ and Sanya Kenaphoom²

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาและพัฒนาความเข้าใจและความตระหนักในเรื่องของการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนของชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน (ผู้บริหาร อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนครูจากโรงเรียนในชุม ตัวแทนชุมชน นักวิชาการจากหน่วยงานสนับสนุน นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา รวมจำนวน 75 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแบบอุปมัย (Inductive) และการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ผลการวิจัยพบว่า

1. ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ จากกระบวนการความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมเพื่อธำรงรักษาภูมิปัญญา

2. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรม มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก ขั้นตอนการรวมคน ขั้นตอนการร่วมคิด ขั้นตอนการร่วมทำ ขั้นตอนการร่วมสรุปบทเรียน ขั้นตอนการร่วมรับผลจากการกระทำ โดยทั้งนี้เริ่มจากการให้สมาชิกทุกคนยึดหลักการว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ก่อนนำประสบการณ์เหล่านั้นที่ได้รับมาถ่ายทอดลงในรูปแบบของพลังภูมิปัญญา และร่วมรับผลการกระทำร่วมกัน

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพของชุมชนเพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียนของอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพของชุมชน ได้แก่ การเพิ่มแผนการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน เน้นหาด้านศิลปะและวัฒนธรรมได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา โรงเรียนในชุมชนต้องกำหนดเรื่องศิลปวัฒนธรรมชุมชนไว้ในภารกิจหลัก

¹ รป.ด. (ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาภูมิภาค) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ป.ร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ขององค์กรความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา นโยบายการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา และแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องระบุถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีแนวทางและมาตรการในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน 2) วิธีการเรียนรู้เพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียน ต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมความเป็นตัวตน ขณะเดียวกันต้องปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องมีการพึ่งพากัน มีการพัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน

คำสำคัญ : ศิลปวัฒนธรรมชุมชน, ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ABSTRACT

This research aimed to design the lessons about capabilities in learning management of community arts and culture, to assess and develop understanding and awareness of the entry into ASEAN community of Kantharawichai community, Kantharawichai district, Mahasarakham province, and also to develop a model of community learning processes for Community arts and culture to upgrade the status to be arts and culture of ASEAN community. The target population was community leaders (Chief of village, Head of village, SAO executive), religious leaders, local experts, teachers from schools in community, community representatives, academicians from related organizations, and academicians from educational institutions, they were 75 persons. The instruments collecting data were two sets of an interview form and a recording form for a group discussion. The data were analyzed by inductive method and rechecked by triangulation method.

The research results were found as follows;

1. The capacities in learning management of community arts and culture to upgrade the status to be the arts and culture of ASEAN community, Kantharawichai district, Mahasarakham province were; 1) relationship between people 2) relationship between people and nature, and 3) relationship between people and super nature. According to the relations, the relations raised the value of community arts and culture and the arts and culture could be transformed into local wisdom.

2. The five steps of the learning process of the community culture and arts consisted of meeting, sharing ideas, doing, lesson design, and feedback. All members were equally important before they worked together on transferring their experiences into local wisdom.

3. The model of learning processes for community arts and culture to upgrade the status to be the arts and culture of ASEAN community was composed of 1) the master plan of learning management for community arts and culture, adding the content of local community arts and culture in the educational development of the school. The school should add community arts and culture in the school mission based on the educational policies and plans including local development plans on learning process development and community learning networks by preparing guidelines for community arts and culture management. 2) The learning method for upgrading the community arts and culture to be the arts and culture of ASEAN community should maintain its original identity while the arts and culture must be adjusted to current daily life and modern society that people in the society need to be interdependent, and there should be also cultural cooperation development based on the cultural diversity of the ASEAN countries.

Keywords : Community Arts and Culture, Learning Community.

บทนำ

ประชาคมอาเซียนเป็นเป้าหมายของการรวมตัวกันของ
ประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความ
สามารถในการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุก
และทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น ครอบครัวเดียวกัน ที่มี
ความแข็งแกร่งและมีภูมิทัศน์ทางที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมี
สภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่าง
สะดวกมากยิ่งขึ้น ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 3 ประชาคม
ย่อย ซึ่งเปรียบเสมือนสามเสาหลัก ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน
(ทศพลี นรทัศน์. 2554 : ออนไลน์) ได้แก่ 1) ประชาคม
การเมืองและความมั่นคงอาเซียน มุ่งให้ประเทศในภูมิภาคอยู่
ร่วมกันอย่างสันติ มีระบบแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้ด้วย
ดี มีเสถียรภาพอย่างรอบด้าน มีกรอบความร่วมมือเพื่อรับมือ
กับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ๆ เพื่อ
ให้ประชาชนมีความปลอดภัยและมั่นคง 2) ประชาคมเศรษฐกิจ
อาเซียน มุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ และการอำนวยความสะดวก
ในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน อันจะทำให้ภูมิภาค
มีความเจริญมั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ เพื่อ
ความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศอาเซียน 3) ประชาคม
สังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศ
อาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีสวัสดิการ
ทางสังคมที่ดี และมีความมั่นคงทางสังคม

ประเทศไทยมีบทบาทอย่างแข็งขันในกิจกรรมของอาเซียน
ตลอดมา รวมทั้งยังมีส่วนผลักดันให้อาเซียนมีโครงการความ
ร่วมมือในด้านต่างๆ ที่ทันการณ์และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
และสถานการณ์ระหว่างประเทศ โดยนอกจากจะสร้างพันธมิตร
และความเป็นปึกแผ่น ตลอดจนเสถียรภาพและสันติภาพใน
ภูมิภาค แล้วยังช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในการเจรจาระหว่างประเทศ
ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติ และการพัฒนาขั้นพื้นฐาน
ต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม (ทิพรัตน์ บุบผะศิริ. 2555 : ออนไลน์)
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการเข้าร่วมเป็นประชาคม
อาเซียนที่เกิดขึ้นในอนาคตย่อมส่งผลกระทบต่อทางตรงก็ทาง
อ้อมต่อการบริหารจัดการประเทศ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่
ของพลเมือง ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ชุมชนถือว่าเป็นหน่วยย่อยทางสังคมหากมีความเข้มแข็งมี
การเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

ย่อมทำให้ชุมชนได้ประโยชน์จากความเป็นประชาคมอาเซียนนั้น
ความพยายามในการสร้างชุมชนเข้มแข็งหรือชุมชนยั่งยืน ซึ่งถือ
เป็นทางออกที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสังคมไทย นักพัฒนา
ส่วนใหญ่เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยสร้างการ
เรียนรู้ ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ พลัสสร้างสรรค์ภายใน
ชุมชน คือ 1) พลังคน 2) พลังกลุ่ม 3) พลังทุน 4) พลังธุรกิจ
5) พลังเอื้ออาทร และ 6) พลังการเรียนรู้ (ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์.
2542 : 64) ความเข้มแข็งของชุมชนมิได้หมายถึงเพียงการที่ชุมชน
มีรายได้ หรือสามารถพัฒนาการผลิต พัฒนาการบริหารจัดการ
เพื่อพัฒนาผลผลิต พัฒนารายได้จากนอกชุมชนเท่านั้น แต่การ
ผลิตตามวิถีชุมชนได้กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างวัฒนธรรม
ชุมชน จริยธรรมของชุมชน การอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความ
หมายเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ด้วยการสร้างสัญลักษณ์ที่แสดง
ถึงเอกลักษณ์ (Identity) ของชุมชนที่โดดเด่นเป็นรูปธรรม มี
ความคงทนถาวร ให้ผู้คนใช้อ้างอิงแสดงถึงลักษณะร่วมกัน
เช่น การพัฒนาภาษา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์
ของคนในชุมชน เพื่อหลอมรวมวิถีชีวิตของผู้คนเข้าด้วยกัน
การดำรงอยู่ของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ภาษาถิ่น ศิลป
วัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของ
ชุมชน

ชุมชนเองย่อมมีหน้าที่สร้างศิลปะ สิ่งก่อสร้าง ซึ่งเป็นสื่อ
สัญลักษณ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ (Identity) ภาษา และศิลป
วัฒนธรรมของชุมชน เผ่าพันธุ์ หรือรัฐของตนเอง และมีหน้าที่
ดำรงรักษา-สืบทอดสิ่งเหล่านี้สู่คนรุ่นต่อไปถ้าพิจารณาเฉพาะ
ระดับชุมชนหนึ่งๆ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึก
ร่วม ขยายวงกว้างออกไปสู่สังคมอยู่เนืองนิตย์ จนซึมซับเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน หนทางหนึ่งที่จะมั่นคงและยั่งยืนคือการ
บริหารจัดการเพื่อยกระดับศิลปวัฒนธรรมของชุมชนสู่ความ
เป็นสากล ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่ายทั้ง
ภาครัฐ ภาคประชาชน แต่ที่จะเกิดพลังต้องมาจากฐานรากนั้น
คือพลังภาคประชาชนในชุมชนเอง โดยการบริหารจัดการเรียนรู้
เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ สนับสนุนวิถีการไปสู่เป้าหมายที่พึง
ปรารถนาของชุมชนเอง

เมืองมหาสารคามถือว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและ
ยาวนานมาหลายร้อยปี เพราะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่

ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยคุปตะตอนปลายและ
ปัลลวะของอินเดียผ่านเมืองพุกามมาในรูปแบบของศิลปะสมัย
ทวารวดี เช่น บริเวณเมืองกันทรวิชัย (โคกพระ) และเมืองนคร
จำปาศรี โดยพบหลักฐานเป็นพระยืนกันทรวิชัย พระพิมพ์ดินเผา
ตลอดทั้งพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับอิทธิพล
ของศาสนาพราหมณ์ผ่านทางชนชาติขอม ในรูปแบบสมัยลพบุรี
เช่น กุสันตรัตน์ กุบ้านขาว กุบ้านแดง และอื่นๆ รวมไปถึง
จนถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาของขอมอยู่ตามผิวดินทั่วไป
ไปในจังหวัดมหาสารคาม ศิลปวัฒนธรรมทั้งดงามของชุมชน
กันทรวิชัย เช่น วัดพุทธมงคล เป็นที่จัดเก็บวัตถุ โดยเน้นความ
เป็นชาวกันทรวิชัยแบบดั้งเดิมทั้งด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี
อันดีงามมากมาย วัดสุวรรณาวาส ตั้งอยู่ที่บ้านโคกพระ ตำบล
โคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งอยู่ในเมือง
โบราณกันทรวิชัย ภายในวัดสุวรรณาวาส เป็นที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งมีพระนามว่าพระพุทธรูปมิ่งเมือง
ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูปคู่เมืองกันทรวิชัยอีกองค์หนึ่ง คู่กันกับ
พระพุทธรูปมงคล พระพุทธรูปมิ่งเมืองสลักจากหินทรายแดง
ศิลปะสมัยทวารวดี (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม.
2542)

จากการลงพื้นที่ทำการศึกษาสำรวจ พบว่า ชาวบ้านชุมชน
กันทรวิชัยมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ศิลปวัฒนธรรม
ในชุมชนของพวกเขาได้รับความชื่นชมจากผู้คนจากชุมชนอื่น
ตลอดจนผู้คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะพระพุทธรูปมิ่งเมืองหรือพระยืน ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ
จากประชาชนทั่วทุกสารทิศอย่างล้นหลาม ศูนย์วัฒนธรรม
กันทรวิชัย ซึ่งรวบรวมศิลปกรรม หลักฐานทางประวัติศาสตร์
เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ อย่างไรก็ตามสวน
ใหญ่ยังมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับการยกย่องศิลปวัฒนธรรมของ
ชุมชนที่ดูเหมือนจะไม่ได้รับการเอาใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
เท่าที่ควรและมีความปรารถนาอย่างสูงที่จะเห็นศิลปวัฒนธรรม
ของชุมชนได้รับการยกย่องกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
ดังนั้นจึงควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนากระบวนการ
จัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานะภาพ
สู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน โดยศึกษา
ในพื้นที่ชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม

คำถามการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
เพื่อยกสถานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรม
อาเซียน เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านศิลป
วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อยกสถานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความ
เป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียน

สมมติฐานการวิจัย

ชุมชนตำบลกันทรวิชัยมีความมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนา
ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อให้ก้าวไปสู่ความเป็นศิลป
วัฒนธรรมของอาเซียน ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ของ
ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการ
วิจัยไว้ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ คือ ชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 2) ด้านระยะเวลา คือ 1
ตุลาคม 2554 - 30 กันยายน 2555 3) ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรม
ของชุมชน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม
ของชุมชนเพื่อยกสถานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลป
วัฒนธรรมอาเซียน 4) ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน
ประกอบด้วย ผู้บริหาร อบต. จำนวน 1 คน กำนัน จำนวน 1
คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 3 รูป กลุ่ม
ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คนตัวแทนครูจากโรงเรียนใน
ชุมชน จำนวน 3 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 50 คน นักวิชาการ
จากหน่วยงานสนับสนุน จำนวน 1 คน และนักวิชาการจาก
สถาบันการศึกษา จำนวน 2 คน จำนวน 75 รูป/คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้จะอาศัยวิธีการวิจัยในแนวทางผสมผสาน
(Mixed method approach) โดยมีรายละเอียดในการ
ดำเนินงาน สามารถแบ่งได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์จากเอกสาร
(Documentary analysis) ที่เกี่ยวข้อง 2) การสำรวจและการ
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูล

ที่สำคัญด้านปัจจัยพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมของชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 3) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาวิเคราะห์ศักยภาพเบื้องต้น มาจัดทำฐานข้อมูลอย่างง่าย (Database) แล้วจึงทำการวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary analysis) 4) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ที่มาสังเคราะห์และจัดทำแนวทางสำหรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน ตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สู่การพัฒนาเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมสากล ด้วยเทคนิคการจัดทำยุทธศาสตร์ (Strategic formulation) 5) นำเสนอร่างแนวทางสำหรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน ตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สู่การพัฒนาเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมสากล ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสีย 6) ทำการสร้างรูปแบบการพัฒนาเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมสากล มาจัดทำร่างรูปแบบการเมืองพัฒนาเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมสากลที่สอดคล้องกับความต้องการและปัจจัยพื้นฐานของชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้วยเทคนิคการ (Brain storming) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายสาธารณะ (Policy making)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการสนทนากลุ่มเพื่อนำแนวคิดมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งใช้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนตำบลกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สู่การพัฒนาเป็นเมืองศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เวทีระดมความคิดเห็นครั้งที่ 1 จุดมุ่งหมายเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพการจัดการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ตำบลกันทรวิชัย อำเภอ

กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และปัจจัยเงื่อนไขหรือกลไกการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เช่น ราษฎรชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นักพัฒนา และผู้เกี่ยวข้อง เช่น อบต. เจ้าหน้าที่รัฐ มาร่วมระดมความคิดเห็นด้วยวิธีการถ่ายทอด การสังเคราะห์ และถอดบทเรียนที่ผ่านมา ณ สถานที่ เวทีชั่วคราว ตำบลกันทรวิชัย

2. เวทีระดมความคิดเห็นครั้งที่ 2 จุดมุ่งหมายเพื่อระดมความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นความเข้าใจ ความตระหนักในเรืองของการเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน และเพื่อพัฒนารูปแบบการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อยกระดับศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียนให้มีประสิทธิภาพ โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เช่น ราษฎรชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นักวิชาการจากหน่วยงานสนับสนุน นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา นักวิจัย และผู้เกี่ยวข้อง เช่น อบต. เจ้าหน้าที่รัฐ มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ สถานที่ เวทีชั่วคราว ตำบลกันทรวิชัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการ งานวิจัยด้านวัฒนธรรม จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย เนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดอย่างไรบ้าง ศึกษาเอกสารด้านสังคมวิทยา เพื่อศึกษาพฤติกรรม ด้วยวิธีการแบบอุปมัย (Inductive) (พัชรินทร์ สิริสุนทร. 2552 : 139; คักดีชัย เกียรติจินดา. 2546 : 52)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันทีขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำตรงข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช. 2549 : 103)

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาชุมชนตำบล กันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

1. ศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกสถานภาพสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมแห่งประชาคมอาเซียน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จากการบวนการความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมเพื่อธำรงรักษาภูมิปัญญา

2. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรม มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก ขั้นตอนการรวมคน ขั้นตอนการร่วมคิด ขั้นตอนการร่วมทำ ขั้นตอนการร่วมสรุปบทเรียน ขั้นตอนการร่วมรับผลจากการกระทำ โดยทั้งนี้เริ่มจากการให้สมาชิกทุกคนยึดหลักการว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ก่อนนำประสบการณ์เหล่านั้นที่ได้รับมาถ่ายทอดลงในรูปแบบของพลังภูมิปัญญา และร่วมรับผลการกระทำร่วมกัน

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพของชุมชนเพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียนของอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพของชุมชน ได้แก่ การเพิ่มแผนการจัดการศึกษาที่เกี่ยวกับด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรมได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา โรงเรียนในชุมชนต้องกำหนดเรื่องศิลปวัฒนธรรมชุมชนไว้ในภารกิจหลักขององค์กรความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา แนวนโยบายการศึกษา และแนวทางการจัดการศึกษา และแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การบริหารส่วนตำบล ต้องระบุถึงการพัฒนาระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีแนวทางและมาตรการในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน 2) วิธีการเรียนรู้เพื่อยกฐานะศิลปวัฒนธรรมชุมชนสู่

ความเป็นศิลปวัฒนธรรมอาเซียน ต้องรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมความเป็นตัวตน ขณะเดียวกันต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องมีการพึ่งพากัน มีการพัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้

จุดมุ่งเน้นของประชาคมอาเซียนทำให้กลายเป็นแนวทางสำคัญของประเทศแถบภูมิภาคเอเชียใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ รวมถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลก ชุมชนกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวซึ่งมีการนำรูปแบบแนวคิดต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อที่จะเพิ่มและพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความพร้อมที่จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งนี้เนื่องจาก 1) สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประจำตำบลกันทรวิชัย ยังบรรจุคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในแผนการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อความรู้ใหม่จะได้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และที่สำคัญยิ่งคือการนำศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกประเภทให้ปรากฏอยู่ในการสอนเนื้อหาสาระวิชา 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้บรรจุความสำคัญในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การส่งเสริมและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่พร้อมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวให้ขยายกว้างออกไปมิใช่เพียงภูมิปัญญาเฉพาะของคนในพื้นที่หากแต่สามารถกลายเป็นภูมิปัญญาของชาติต่อไป 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมจัดการความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจตรงกันในประเด็นการรับเอาวัฒนธรรมและวิทยาการสมัยใหม่จากต่างชาติที่ได้แพร่เข้ามาภายในประเทศ เข้ามาปรับใช้ในสังคมไทยเราโดยมิให้สูญเสียความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมผู้นำ และปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ทรงภูมิปัญญาให้พัฒนาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยให้กว้างไกลออกไปพร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เร่งดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่อยู่บนฐานภูมิปัญญาเดิม

และให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น 5) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีแนวทางในการที่จะทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชัดเจนมีกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นมิให้เลือนหายไป โดยจัดให้มีการท่องเที่ยว โดยเฉพาะโบราณสถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อมิ่งเมือง จนนักท่องเที่ยวเดินทางไปเพื่อสักการะพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งได้สร้างความศรัทธาเป็นอย่างยิ่งกับพุทธศาสนิกชน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ พันทิพา มาลา (2555 : 3-4) ที่ทำการศึกษารวบรวมแนวทางในการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชน อำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพรวมของผลการศึกษารวมทั้งชุมชนอำเภอบ้านแพรก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดำรงวัฒนธรรมอันดีงามให้ยั่งยืนได้นั้น มีความเป็นไปได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะความเป็นอยู่ วิถีชีวิตและสังคมของชุมชนมีความพร้อมทางทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม งานประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน โบราณวัตถุ โบราณสถาน และวิถีการดำเนินชีวิต ทั้งดงาม มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอโดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกระดับพื้นฐานทางสาธารณูปโภค การคมนาคมที่สะดวก สามารถจัดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้การวางแผนปฏิบัติการร่วมกันของทุกฝ่าย มีแผนพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมชัดเจน ความร่วมมือจากชุมชนจะเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนได้ สอดคล้องกับแนวทางฟื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และวิถีวัฒนธรรม รวมทั้งดำเนินกิจกรรมการตลาด ควรให้มีความสอดคล้องกับแผนส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งได้เสนอมาตรการเพื่อการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากร การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน โดยสรุปคือ การกระจายงานพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ระดมกำลังความคิด ความสามารถของสถาบันการศึกษาเข้ามาสนับสนุน พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งระบบติดตามสภาพทรัพยากรท่องเที่ยว ขยายกำลังรองรับของสาธารณูปโภค เพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ โดยจำเป็นต้องเร่งดำเนินการในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างชัดเจน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็น

ธรรมและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมกับสร้างความเข้าใจของชุมชนโดยการจัดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ มีการวิเคราะห์และวางแผน เพื่อเป็นการเผยแพร่ที่มีประสิทธิภาพ อีประการคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยจัดพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นส่วนๆ ตามศักยภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมของชุมชน เตรียมการรองรับการเกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชนกันทวีชัย ตลอดจนศึกษาความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดบ้านพักเป็นโฮมสเตย์ ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมและศักยภาพของบุคลากร ศึกษาความต้องการต่อการพัฒนาและศักยภาพของบุคลากรด้านการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้และให้คำแนะนำด้วยดีเสมอมา ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณา ให้คำแนะนำในการจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ให้โอกาสคณะผู้วิจัย ได้มีเวทีแสดงบทบาทนักวิจัยได้อย่างเต็มความภาคภูมิใจ คุณงามความดีอันพึงมีจากรายงานการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา อันเป็นที่เคารพ仰 และคณาจารย์ผู้ประสพวิชาความรู้ ตลอดจนทุกๆ ท่านที่ให้การกำลังใจช่วยเหลือจนกระทั่งสำเร็จลงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ทศพนธ์ นรทัศน์. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**. แหล่งข่าวการพัฒนา Thai NGO [ออนไลน์] [http://thaingo.org/web/2011/06/21/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.\(11 มิถุนายน 2554\).](http://thaingo.org/web/2011/06/21/แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(11 มิถุนายน 2554).)

ทิพรรัตน์ บุปผะศิริ. (2555). **นโยบายและความสัมพันธ์ของไทย**

กับต่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2541). "เศรษฐกิจท้องถิ่น : การเรียนรู้เพื่อพัฒนาชนบทไทย". **วารสาร ธ.ก.ส.** 20(3) (ธ.ค.-มี.ค. 2541)

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**

และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2552). **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ :**

แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พันทิพา มาลา. (2555). **แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน**

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2546). **คุณค่าศิลปกรรมกับเส้นทาง**

ชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรศิลป์.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม. (2542). **วัฒนธรรม**

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม.

สุภาวดี จันทวานิช. (2549). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิง**

คุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.